

Deltacommissaris

B. Madlener
Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Deltacommissaris
Postbus 90653
2509 LR Den Haag
www.deltacommissaris.nl

Ons kenmerk
DC-2024/519

Bijlage(n)
2

Datum 22 juli 2024
Betreft Aanbieding Deltaprogramma 2025 – *Naar een nieuwe balans in de leefomgeving: ruimte voor leven met water*

Geachte minister,

Met genoegen bied ik u het Deltaprogramma 2025 (DP2025) aan. Dit Deltaprogramma is tot stand gekomen dankzij de bijdragen van velen en sluit daarmee aan bij de traditie om in gezamenlijkheid te blijven werken aan de toekomst van ons land. Ook, of juist, als belangen soms stevig botsen.

Nederland is een prachtig land: op een klein stukje aardoppervlak vind je een veelheid aan eeuwenoude en tegelijk moderne steden en dorpen, een hoogwaardige infrastructuur, brede stranden, uitgestrekte landerijen met boerderijen en unieke natuurgebieden. En nagenoeg overal in dit landschap is het water nabij of heeft het water het landschap gevormd.

Dat water heeft mede onze huidige welvaart mogelijk gemaakt: de gunstige positie van ons land als rivierdelta in een gematigd zeeklimaat verzekerde ons van vaste aanvoer van zoetwater door neerslag en vanuit de rivieren. Deze beschikbaarheid van voldoende en schoon zoetwater is essentieel voor de productie van voedselgewassen en biodiversiteit. Bovendien is bereikbaarheid over water een belangrijke factor voor de ontwikkeling van een zeer gunstig vestigingsklimaat.

Door klimaatverandering staat de vitaliteit van onze delta steeds meer onder druk: we moeten op zoek naar een nieuwe balans. Tegelijkertijd zien we verlies aan biodiversiteit en een gezond bodemleven. Het ecologisch functioneren van wateren en natuurgebieden staat door klimaatverandering onder toenemende druk. Het optimaliseren van wat we al eeuwen excellent doen, het beheersen van het watersysteem, biedt onvoldoende soelaas: er zijn oplossingen nodig buiten het waterbeheer. Dat is de kernboodschap van de gezamenlijke overheden in het Deltaprogramma 2025: we zullen de oplossing ook moeten vinden in de manier waarop we onze ruimte inrichten en gebruiken en beter moeten leren leven met te veel en te weinig water.

Aanvullend op de voorstellen in het voorliggende Deltaprogramma 2025 geef ik u in mijn rol als regeringscommissaris voor het Nationaal Deltaprogramma de volgende aanbevelingen mee:

Deltacommissaris

Datum
22 juli 2024

1. Denk groter en kijk vooruit: doorbreek de impasse

Er gebeurt veel goeds, maar desondanks ervaren velen in het fysieke domein een gebrek aan uitvoeringskracht en perspectief: waar kunnen de volgende generaties naar toewerken. Sectorale opgaven buitelen over elkaar heen en strijden om voorrang. Nog altijd worden investeringsplannen gelanceerd waar we op lange termijn spijt van kunnen krijgen. Bijvoorbeeld omdat we te weinig rekening houden met weersextremen en de noodzaak water te bergen en vast te houden. Of omdat projecten die veel water vragen doorgang vinden zonder dat helder is hoe deze projecten zich verhouden tot de ambitie in een gebied om tot een volhoudbare waterbalans te komen. In menig gebied staat de beschikbaarheid van zoetwater immers nu al onder druk. Dit doet niks af aan de waardering voor het feit dat in veel projecten wel degelijk optimaliseringsmaatregelen doorgevoerd worden.

Echter, met optimaliseren alleen kunnen we de gevolgen van klimaatverandering niet opvangen. Met de herijking van de deltabeslissingen bereiden we de komende jaren ingrijpende keuzes voor. Over de toekomst van de Rijn-Maasmonding en vervanging van de Maeslantkering bijvoorbeeld en over de verdeling van het steeds schaars wordende zoetwater over de gebieden in het land. Het is nodig om op regionale schaal ruimtelijk richting te geven aan een klimaatrobuuste toekomst en de daartoe benodigde investeringen. Bij de aanpak van deze urgente opgave is het zeer van belang om voorbij de sectorale belangen te kijken en richting te bepalen en keuzes te maken in nauwe samenwerking tussen landelijke en regionale ruimtelijke trajecten. Denk aan de ruimtelijke arrangementen, het programma NOVEX, de nieuwe Nota Ruimte en de provinciale omgevingsvisies. Dit is ook cruciaal voor de agrarische sector. In regio's met weinig waterbeschikbaarheid staat de winstgevendheid nu al onder druk. Ik adviseer het kabinet daarom prioriteit te geven aan het bieden van een perspectief voor het landelijk gebied, inclusief een toekomstbestendig agrarisch landgebruik dat waar mogelijk ook bijdraagt aan de opgaven voor water en bodem in brede zin. In mijn ogen kan dit een vliegwieltje zijn om op regionale schaal de benodigde verandering in het fysieke domein in gang te zetten.

Om vooruitgang te boeken is het nodig goed in kaart te brengen welke opgaven in de fysieke leefomgeving in een regio spelen en hoe deze samenhangen, wat de randvoorwaarden vanuit Water en Bodem Sturend zijn, welke investeringen nodig zijn en welke instrumenten kunnen worden ingezet. Ook de Europees-wettelijke verplichtingen voor water en natuur moeten daarbij worden meegenomen. De beschikbare kennis en inzichten uit het Deltaprogramma over waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptie kunnen daarvoor worden benut. Waar nodig kan ik als deltagcommissaris aanvullende voorstellen doen om de impasse te doorbreken.

Zelfs als we weten wat nuttige volgende stappen zijn op weg naar een klimaatbestendig Nederland blijkt het lastig deze consequent te zetten. Overheden wijzen naar elkaar en wachten op geld of kaders. Bedrijven en investeerders vragen om richting voor de (middel)lange termijn. Alleen vanuit samenhang en richting kunnen we komen tot concrete oplossingen. Sectorale middelen blijven geoormerkt

voor het gestelde doel, maar worden in samenhang gekoppeld aan een inhoudelijke agenda. Mogelijk dat het concept van de strategische investeringsagenda uit het hoofdlijnenakkoord houvast biedt om hier met de partners in het ruimtelijke domein en binnen de rijksdienst nadere stappen op te zetten.

Deltacommissaris

Datum
22 juli 2024

2. Geef water de ruimte

Water wordt steeds meer een ruimtelijk vraagstuk. Bij overtollige neerslag moeten we het water kunnen bergen. Jaarrond moeten we het water beter vasthouden om de drogere en hetere zomers te doorstaan. Met nieuwe vormen van landgebruik kunnen we ook in de bodem meer water vasthouden en bergen. Dat vergt allemaal ruimte. Daarom adviseer ik:

- a. Bij de lopende herijking van de ruimtelijke reserveringen onder regie van de minister van IenW uit te werken welk perspectief er is voor de gebieden die onder een reserveringsregime (komen te) vallen. Welke ruimtelijke functies zijn wel mogelijk? Welke (tijdelijke) bestemmingen kunnen nog worden benut?
- b. Vanuit het Deltaprogramma kunnen we met de regio's in beeld brengen wat een volhoudbare waterbalans is: hoeveel water is er door het jaar heen beschikbaar en waarvoor wordt het benut? Zo brengen we in kaart waar de kwetsbaarheden en risico's zitten. We zullen als land opnieuw moeten leren leven met zowel te veel als te weinig water. Wat accepteren we als risico bij een teveel aan water? Klimaatadaptatie is ook klimaatacceptatie.

3. Investeer tijdig in het op orde krijgen van voldoende uitvoeringskracht

Klimaatverandering kent nog veel onzekerheden, maar in alle gevallen zal de benodigde inspanning significant toenemen. Dat vraagt om voldoende menskracht, kennis en budget. Het kabinet kan de randvoorwaarden om dit werk te kunnen doen tijdig op orde krijgen door afspraken te maken over nominale groei van budgetten in het Deltafonds om zo financiële zekerheid te bieden voor de lange termijn. Zie hiervoor ook het briefadvies aan de Tweede Kamer van 28 november 2023 over de dijkversterkingsoperatie.¹ Ik adviseer het kabinet om met onderwijsinstellingen en de betrokken werkgevers afspraken te maken over de wijze waarop we tijdig voldoende professionals kunnen (bij) scholen opdat we de klus kunnen klaren. Uit de komende herijking van het Deltaprogramma zal ook naar voren komen welke kennis en kunde nodig is voor het realiseren van de doelen voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie op de langere termijn.

¹ www.deltaprogramma.nl/deltacommissaris/documenten/publicaties/2023/11/28/brief-deltacommissaris-dijkversterkingsoperatie

Vol vertrouwen

We hebben ons land in een ver verleden onttrokken aan het moeras en hebben dankzij vakkundig beheer van water- en bodemsystemen een vitale en welvarende samenleving met elkaar kunnen opbouwen. De klimaatverandering dwingt ons tot een koerswijziging, waarbij water en bodem meer sturend worden voor ruimtelijke keuzes.

Dat vraagt ook een mentale en culturele transitie. Alleen zo kunnen we ook komende generaties een goede toekomst in een kwalitatief hoogwaardige leefomgeving bieden. Alle betrokken partners zijn zich hiervan bewust: het Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven.

Gezien de stevige inzet in het hoofdlijnenakkoord op klimaatadaptatie, ga ik ervan uit dat bijgaande adviezen een goede plek krijgen in de beleidsuitwerking van het nieuwe kabinet.

Vol vertrouwen bied ik u daarom het eerste Deltaprogramma aan waar ik als regeringscommissaris de verantwoordelijkheid voor draag.

Hoogachtend,

Prof. dr. J.C. (Co) Verdaas
Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma

Deltacommissaris

Datum
22 juli 2024

Adviezen van de deltacommissaris

De deltacommissaris geeft in zijn rol als regeringscommissaris voor het Nationaal Deltaprogramma aanbevelingen aan het kabinet

Denk groter en kijk vooruit: doorbreek de impasse

Investeringsplannen houden nog te weinig rekening met grotere weers-extremen. Geef prioriteit aan een perspectief voor toekomstbestendig agrarisch landgebruik dat ook bijdraagt aan de water- en bodem-opgaven. Zet de sectorale financiële middelen in samenhang in.

Geef water de ruimte

Maak ruimte om te veel neerslag te bergen en water vast te houden voor drogere zomers. Het Deltaprogramma kan per regio in beeld brengen waar kwetsbaarheden zijn voor te weinig en te veel water. Daaruit volgt welke aanpassingen in de inrichting en landgebruik mogelijk zijn en welke risico's overblijven voor watergebruikers.

Geef helderheid aan gebieden met een reserveringszone

Een aantal gebieden valt onder een ruimtelijke reservering voor berging van water in extreme omstandigheden. Maak voor deze en eventuele nieuwe reserveringen helder wat er wel en niet kan, tijdelijk of permanent.

Investeer in financiële zekerheid en opleidingen

In alle regio's leiden de groeiende wateropgaven tot meer werk. Investeer in uitvoeringskracht. Maak afspraken over nominale groei van budgetten in het Deltafonds. En maak afspraken met onderwijs en werkgevers over het tijdig opleiden van voldoende professionals.